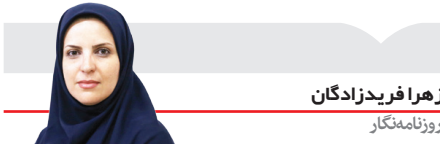

«فرهیختگان» بررسی می‌کند

نقش آفرینی ضعیف دانش بنیان‌ها در تولید نهاده‌های دامی

زهرا فریدزادگان

روزنامه‌نگار

تامین نهاده‌های دامی به دلیل تاثیر مستقیم بر تولید غذای مصرفی از اهمیت، حساسیت و ضرورت فراوانی برخوردار است و در سالی که به‌عنوان جهش تولید نامگذاری شده این اهمیت و حساسیت افزایش می‌یابد. متاسفانه در ۴۰ سال گذشته و به‌رغم توانمندی متخصصان ایرانی وابستگی به واردات نهاده‌های دامی، بازار محصولات کشاورزی را با نوسان قیمتی شدیدی مواجه کرده و شرکت‌ها و تولیدکنندگان نتوانسته‌اند نیاز کشور به این محصولات را تامین کنند. براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی درحال حاضر دانه‌های کلزا، ذرت و سویای تولید کشور جوابگوی نیاز کارخانه‌ها نیست و بیش از ۸۰ درصد نهاده‌های موردنیاز کشور از خارج تامین می‌شود.

وابستگی کشور در سطحی است که چندی قبل وزیر جهاد کشاورزی در اظهارنظری بی‌سابقه درخصوص وابستگی کشور به خوراک دام و طیور گفته است که الگوی صنعت دامپرویی ما از دیگر کشورها مانند آمریکا دریافت شده و این الگوگیری به‌خاطر تفاوت اقلیم غلط است و باید اصلاح شود. اروپاییان مانند ما به‌خاطر محدودیت‌های اقلیمی امکان تولید کنجاله سویا را نداشتند و برای کاهش وابستگی، کنجاله کلزا را جایگزین کنجاله سویا در تغذیه طیور کردند، اما با این موضوع در کشور ما مخالفت شد. این اظهارات درحالی بیان شده است که گزارش‌ها حاکی از آن است که عامل اصلی گرانی قیمت گوشت و مرغ نبود و کمبود نهاده‌های دامی است.

افزایش وابستگی به واردات و همچنین موقعیت انحصاری واردکنندگان خوراک دام و ناراضیاتی همیشگی تولیدکنندگان دام و طیور این خواسته را در سطح گسترده درمیان فعالان صنعت مربوطه ایجاد کرده است که دولت باید به‌سوی راهکارها و راهبردهایی حرکت کند که وابستگی کشور به واردات این محصولات به‌ویژه در شرایط تحریم کاهش یابد. یکی از راهکارهایی که می‌تواند به این امر کمک کند، بهره‌گیری از توان زیست‌بوم فناوری و دانش شرکت‌های دانش بنیان است.

آمارها چه می‌گویند؟

به نظر می‌رسد، درحال حاضر تمرکز شرکت‌های دانش بنیان فعال در صنعت دام و کشاورزی کشور بر ساخت داروها و واکسن‌های دامی است تا ساخت نهاده‌های دامی. براساس آمار موجود در سال ۹۷، با وجود شرایط تحریم، بیش از ۹۷ درصد واکسن دامی و بیش از ۳۰ درصد واکسن طیور در داخل تولید شد. در این شرایط کارشناسان اظهار امیدواری کرده‌اند با تامین بذور واکسن به شرایط تامین صددرصدی واکسن‌ها در داخل کشور برسیم. براساس آمار واردات، سالانه ۱۵/۶ میلیون تن انواع خوراک دام وارد کشور می‌شود که با توجه به تخصیص ارز ۴۲۰۰ تومانی، هزینه واردات آن حدود ۳/۳ میلیارد دلار می‌شود. براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی در سال گذشته، هشت میلیون و ۹۰۰ هزار تن ذرت، دومیلیون و ۴۰۰ هزار تن جو و یک میلیون و ۴۰۵ هزار تن کنجاله وارد شده است. میزان مصرف جو حدود پنج میلیون تن است و در نتیجه ۵۰ درصد جو وارداتی است. میزان تولید ذرت نیز ۶۰۰ هزار تن است و چون این محصول، آب‌بر است تولید آن توجیهی ندارد. در تامین دانه‌های روغنی وابستگی ما بیشتر است. دانه‌های روغنی به دو صورت دانه سویا یا کنجاله وارد می‌شود. مصرف کنجاله در کشور ۲/۹۰۰ هزار تن است. دانه‌های روغنی هم سال گذشته به میزان دومیلیون و ۵۵۰ هزار تن وارد شده که ۷۸ درصد آن تبدیل به کنجاله می‌شود. همچنین سال گذشته یک میلیون و ۴۰۵ هزار تن کنجاله به‌صورت مستقیم وارد کشور شد.

صادرات نهاده در شرایط مضیق

در سال ۹۷ وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صنعت، معدن و تجارت صادرات خوراک دام را ممنوع کردند. علت این ممنوعیت اولویت تامین نیاز داخل به دلیل افزایش

و روند رشد جهانی بررسی شد که در این سناریو سهم ایران از تولید جهان ۰/۷ درصد در سال ۱۴۰۴ به دست آمد. در سناریوی چهارم روند رشد تولید محصولات زیست فناوری کشاورزی مطابق با رسیدن به سهم سه درصد از بازار بیوتکنولوژی کشاورزی در نظر گرفته شد که در این سناریو برای هر محصول برنامه‌ریزی برای رسیدن به سهم سه درصدی انجام شد.

و درنهایت، در سناریوی پنجم همه ایران تحت پوشش تولید محصولات زیست فناوری در نظر گرفته شده که در این سناریو فرض شد که ۱۰ درصد از سطح زیرکشت کل کشور تراریخت کاشته شود، برای ۵۰ درصد احیای باغ‌ها از نهال کشت بافت استفاده شود، در ۵۰ درصد سطح زیرکشت از زیست مهارگرها و کودهای زیستی مصرف شود و کل صنایع تولید دام و طیور، آب‌زیان از واکسن و افزودنی و کیت استفاده کنند. در صورتی که این اتفاق عملی شود، میزان سهم ایران از تولید جهانی زیست فناوری کشاورزی ۱۳/۱۴ درصد خواهد بود.

براساس دیدگاه‌های کارشناسان کارگروه‌های کشاورزی ستاد توسعه زیست فناوری کشور اولویت تولید محصولات زیست فناوری به ترتیب تراریخت، کشت بافت، زیست مهارگرها، کود زیستی، و واکسن‌ها، افزودنی‌های خوراک دام و طیور و کیت تشخیصی مشخص شد. بر همین اساس، اولویت تولید محصولات کشت بافت نیز شامل گردو، پسته، سیب‌زمینی، پایه‌های دانه‌دار، خرما، پایه‌های هسته‌دار و گیاهان زینتی می‌شود.

در این گزارش آمده است برای رسیدن به میزان ۱۳/۴ درصد از بازار جهانی زیست فناوری کشاورزی، الزاماتی مانند افزایش تعداد شرکت‌های دانش بنیان در حوزه زیست فناوری کشاورزی و ارتقای ظرفیت تولید شرکت‌های موجود، ترویج و فرهنگ سازی مصرف محصولات زیست فناوری کشاورزی، حمایت بخش دولتی برای تولید و مصرف، بازاربایی ملی و بین‌المللی برای محصولات زیست فناوری کشاورزی، تسهیل قوانین صادرات برای محصولات زیست فناوری کشاورزی، کاهش تعرفه گمرکی برای صادرات، افزایش تعرفه واردات محصولات زیست فناوری کشاورزی که در کشور توان علمی، عملی و امکانات تولید آنها وجود دارد، تدوین و استفاده از استانداردهای بین‌المللی برای

دانه‌ای یا تدارک تامین داخلی آن با مسائل و چالش‌های مختلفی همراه است، از این رو ایده جایگزینی گندم مازاد بر مصارف انسانی به جای ذرت در جیره دام و طیور به موضوع فراخوان منتشرشده از سوی ستاد توسعه زیست فناوری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری تبدیل شده است. آمارهای موسسه تحقیقات علوم دامی کشور نشان می‌دهد در بسیاری از جیره‌های طیور، بخش زیادی از انرژی قابل سوخت‌وساز توسط ذرت دانه‌ای تامین می‌شود. گندم در مقایسه با ذرت دارای تنوع بیشتری از نظر مواد مغذی است با وجود این قیمت بالای گندم باعث شده از این ماده به میزان کمتری برای تامین خوراک دام و طیور استفاده شود.

این ماده غذایی در شرایط عدم دسترسی به ذرت، می‌تواند جایگزین مناسبی برای این ماده غذایی در جیره غذایی طیور باشد. همین موضوع هم ستاد توسعه زیست فناوری معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری را مضمم به انتشار فراخوانی کرد تا شرکت‌های دانش بنیان با مشارکت در این طرح، ایده‌های خلاقانه خود را برای اجرایی شدن این اتفاق ارائه کنند.

تدوین نقشه راه زیست فناوری کشاورزی

در سال ۹۶ معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری کشور پروژه تدوین نقشه راه زیست فناوری کشاورزی ایران را با هدف دستیابی به اهداف مطرح شده در برنامه‌های توسعه‌های کشور و رسیدن به سه درصد بازار جهانی تدوین کرد. پروژه تدوین نقشه راه زیست فناوری کشاورزی ایران در سه فاز متفاوت مطالعه و شناخت وضع موجود زیست فناوری کشاورزی در ایران و جهان، تهیه نقشه راه فناوریانه محصولات و فناوری‌های نوظهور در زیست فناوری کشاورزی و تهیه برنامه ملی توسعه فناوری‌ها و محصولات زیستی در حوزه کشاورزی اجرایی شد. برای تدوین نقشه راه زیست فناوری کشاورزی کشور با مطالعه شرایط گذشته، میزان نیاز کشور، شرایط تولید و بررسی زیرساخت‌های موجود پنج سناریو تدوین شد که این پنج سناریو شامل روند رشد تولید محصولات زیست فناوری کشاورزی همانند ۱۰ سال گذشته باشد، در این سناریو سهم ایران از تولید جهان ۰/۶ درصد در سال ۱۴۰۴ به دست آمد. در سناریوی دوم نیز روند رشد تولید محصولات زیست فناوری کشاورزی همانند روند رشد جهانی مدنظر بود که در این سناریو سهم ایران از تولید جهان ۰/۸ درصد در سال ۱۴۰۴ به دست آمد. در سناریوی سوم روند رشد تولید میانگین روند رشد گذشته عنوان جایگزین منطبق بر این شیوه‌نامه را اخذ کنند.

قیمت‌ها بود اما، ممنوعیت صادرات خوراک دام چندین دوام نیاورد و درست پس از آنکه وزارت جهاد کشاورزی بر تامین نهاده‌های دامی با ارز ۴۲۰۰ تومانی دولتی تاکید کرد، ممنوعیت صادرات این محصولات لغو شد. لغو صادرات خوراک دام آماده به کشورهای همسایه مانند عراق و افغانستان درحالی است که نهاده‌های دامی با ارز دولتی به دست کارخانه‌های خوراک دام می‌رسد و با یک حساب سرانگشتی می‌توان دریافت چه سودکلانی به جیب آنها سرازیر می‌شود، آن هم در شرایطی که مرغدار و دامدار کشور در شرایط سخت اقتصادی مجبور به تحمل هزینه بالا برای تامین نهاده‌های دامی موردنیاز خود هستند و هزینه تولید آنها افزایش یافته است.

در اواخر سال گذشته وزارت صنعت، معدن و تجارت طی نامه‌ای، اجازه صادرات ۵۰ هزار تن نهاده دامی را صادر کرد. این اجازه صادرات درحالی اتفاق افتاد که در سیزدهم اسفندماه همان سال نمایندگان هفت تشکل خصوصی بخش کشاورزی در نامه‌ای به معاون اول رئیس‌جمهور از کمبود نهاده‌های دامی به‌ویژه ذرت در آستانه شب عید خبر دادند و از دولت خواستند تدابیر لازم را در این زمینه در پیش گیرد. اما دولت همچنان بر صادرات نهاده‌های دامی تاکید داشت. این اتفاق باعث شد کارخانه‌های فعال در این حوزه اقدام به صادرات محصولاتی کردند که از نهاده‌های دامی وارداتی با ارز دولتی تولید می‌شد. آن هم در شرایطی که دامداران و مرغدار کشور در تامین این نهاده‌ها با مشکل روبه‌رو بودند.

قاجاق، انحصاری بودن واردات نهاده‌ها، وجود دلالت و نقش آنها در بازار نهاده‌های دامی را می‌توان از مهم‌ترین عوامل گرانی نهاده‌های دامی و کشاورزی در کشور دانست؛ موضوعی که شاید با ورود شرکت‌های دانش بنیان و فعالان زیست‌بوم فناوری می‌توان تولید نهاده‌ها را در داخل کشور افزایش داد.

فراخوانی برای جایگزینی گندم به جای ذرت

در مردادماه امسال معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری فراخوانی را برای طرح امکان‌سنجی جایگزینی یک تا دومیلیون تن گندم بوجاری به جای ذرت دانه‌ای در جیره دام و طیور با مشارکت دانش بنیان‌ها منتشر کرد. با توجه به تولید داخلی آذیم‌های موردنیاز برای جایگزینی گندم با بخشی از ذرت در جیره دام و طیور، قرار است گندم به خوراک دام و طیور تبدیل شود.

در شرایط فعلی کشور موضوع تامین مالی واردات ذرت

تولید محصولات زیست فناوری کشاورزی، تعریف برند و معرفی به بازارهای منطقه‌ای و جهانی، تسهیل شرایط حمل‌ونقل بین‌المللی و تسهیل روابط پولی و بانکی ایران با جهان لازم‌الاجراست.

نبود دانش فنی تولید نهاده‌های دامی

کاظم مدرس، مدیرعامل یک شرکت تولیدکننده بذور گیاه و علوفه مستقر در یکی از پارک‌های علم و فناوری استان اصفهان در گفت‌وگو با «فرهیختگان» می‌گوید: «به‌رغم اینکه در حال حاضر شرکت‌های مختلفی با گرید دانش بنیان در حوزه تولید نهاده‌های دامی فعالیت می‌کنند اما توان تامین نیاز کل کشور را ندارند، چراکه تولید نهاده‌های دامی نیازمند دانش فنی خاصی است که متاسفانه تاکنون ایران تنها واردکننده آن بوده است.» به گفته وی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری شرکت‌های فعال در این زمینه را شناسایی کرده و ذیل برنامه‌های حمایتی خود تسهیلاتی را در اختیار این شرکت‌ها قرار داده است. اما نباید فراموش کرد که فعالان زیست‌بوم فناوری در حوزه تولید نهاده‌های دامی هنوز آنقدر که بتوانند کشور را از واردات این محصولات بی‌نیاز کنند، قوی و تقویت نشده‌اند. البته ناگفته نماند تکنولوژی‌های موردنیاز برای افزایش تولید نهاده‌های دامی در کشور وجود دارد اما نبود و وارداتی بودن دانش فنی تولید نهاده، هنوز بومی نشده است.

وی معتقد است شرکت‌های دانش بنیان و فعالان زیست‌بوم فناوری توانایی تولید بیش از ۵۰ درصد از نیاز کشور را دارند اما از آنجایی که تا سال‌های اخیر نیاز کشور از طریق واردات تامین می‌شده، این شرکت‌ها نتوانسته‌اند روی پای خود بایستند. از طرف دیگر نیز نبود اعتماد به تولیدکننده داخلی موضوعی است که مختص به صنایع دیگر نیست و شامل صنعت تولید نهاده‌های دامی نیز می‌شود.

براساس آنچه معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری اعلام کرده است، در سال‌های اخیر این معاونت، به‌عنوان متولی زیست‌بوم فناوری کشور با استفاده از ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان و نوآر برای حل چالش‌ها و نیازهای ملی در شاخه‌های اولویت‌دار ورود پیدا کرده و شرکت‌های فعال در این زمینه‌ها را شناسایی کرده است. شاخه سلامت صنایع غذایی مادر، حمل‌ونقل، صنایع و لوازم خانگی، صنایع ساخت و تولید و صنایع و فناوری‌های آب و محیط‌زیست از جمله شاخه‌های اولویت‌دار است. در حوزه سلامت صنایع غذایی مادر چند میحث مورد توجه قرار گرفته است و در این حوزه نیز شرکت‌های فناور و دانش بنیان شناسایی شده‌اند به‌ویژه شرکت‌هایی که از دانش فنی حوزه‌های مذکور برخوردار باشند. علاوه‌بر این‌که در این حوزه‌ها فعالیت نوآرانه و فناوریانه انجام داده باشند و بتوانند نیاز کشور را تامین کنند.

ارزبری ۶ میلیون دلاری محصولات زراعت و باغبانی

طبق آمار معاونت سالانه رقمی حدود ۶ میلیون دلار در زمینه واردات محصولات زراعت و باغبانی و افزودنی‌های غذایی و صنایع تبدیلی از آن کشور خارج می‌شود که این رقم می‌تواند به کمک توان شرکت‌های دانش بنیان و دستیابی به دانش فنی تولید نهاده‌های دامی موجب صرفه‌جویی ارزی در کشور شود.

دبیر ستاد توسعه زیست فناوری کشور در این زمینه معتقد است: «تجربه دانش فنی تولید نهاده‌های دامی هنوز تکمیل نیست اما در حوزه تولید واکسن‌های موردنیاز دام و طیور در سال‌های اخیر موفقیت‌های قابل توجهی از سوی شرکت‌های دانش بنیان به دست آمده است. همچنین در زمینه دستیابی به دانش فنی افزودنی‌های خوراکی و توسعه تولید بذور با کیفیت با هدف کاهش واردات و توسعه تولید بذور نهال‌ها نیز شرکت‌های دانش بنیان دستاوردهای قابل توجهی داشته‌اند. به‌طور کلی در تمامی زمینه‌های فوق، شرکت‌های دانش بنیان شناسایی شده و با تعدادی از آنها وارد مذاکره شده‌ایم.»

بورسیه‌های بلا تکلیف سال ۹۲ کمتر از ۲۰ نفر شدند

جواد محمدی، دبیر هیات عالی جذب شورای عالی انقلاب فرهنگی در گفت‌وگو با ایرنا اظهار داشت: «به‌نظر می‌رسد فقط تعداد اندکی از بورسیه‌های بلا تکلیف باقی مانده است که باید پرونده آنها بررسی و در صورت احراز صلاحیت در دانشگاه‌ها جذب شوند. در مهلتی که از هفتم مهرماه آغاز شده کمتر از ۲۰ نفر برای جایابی ثبت‌نام کرده‌اند.» محمدی خاطر نشان کرد: «وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با همکاری کمیسیون اصل ۹۰ مجلس در حال رفع مشکلات این بورسیه‌ها هستند تا در صورت امکان در دانشگاه‌های دولتی و در غیر این صورت توسط دانشگاه آزاد اسلامی جایابی و جذب شوند.»

به گفته وی، یک فهرست ۱۰۰ نفره از بورسیه‌ها نیز در اختیار کمیسیون اصل ۹۰ مجلس قرار دارد، چراکه برای رسیدگی به شرایط شان از این کمیسیون کمک خواستند. کمیسیون اصل ۹۰ با همکاری وزارت علوم در حال بررسی تک‌تک پرونده‌ها هستند؛ در این موارد نمی‌توان چشم‌پوشته برای ۵۰ نفر حکم جذب صادر کرد، چراکه آنها به‌عنوان عضو هیات علمی وارد دانشگاه می‌شوند.»

دبیر هیات عالی جذب شورای عالی انقلاب فرهنگی اظهار داشت: «به نظر می‌رسد وزارت علوم تا انتهای سال پرونده این بورسیه‌ها را به پایان برساند.»

فقط ۶ درصد از نشریات علمی در پایگاه‌های استنادی بین‌المللی نمایه شدند

محمدجواد دهقانی در گفت‌وگو با ایرنا با اشاره به رتبه‌بندی نشریات علمی توسط پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، گفت: «در سال ۹۸ حدود هزار و ۱۳۲ نشریه زیر مجموعه وزارت علوم ارزیابی شدند. بخشی از ارزیابی صورت گرفته در ارتباط با ساختارهای فنی و کلی نشریه، رعایت کپی‌رایت و بخشی از آن محتوایی است.»

سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام بیان اینکه حدود سه هزار و ۵۰۰ داور در زمینه ارزیابی نشریات همکاری کردند، خاطر نشان کرد: «ارزیابی نشریات به این صورت بود که محتوای آنها با ماموریت‌های علمی منطبق باشد یا اینکه یافته‌های علمی چاپ شده در این نشریات به‌روز باشد.» دهقانی بیان اینکه نشریات در چند بخش مختلف دسته‌بندی شدند، افزود: «دسته‌ای از نشریات بین‌المللی که توسط پایگاه‌های استنادی معتبر بین‌المللی نمایه شدند، ۶/۵ درصد از کل آمار راه به خود اختصاص دادند و حدود ۹ درصد رتبه «الف» را کسب کردند. این نشریات دارای امتیاز بیش از ۸۰۰ بودند. ۷۱ درصد با امتیاز بین ۶۰۰ تا ۸۰۰ رتبه «ب» را کسب کردند و نشریات زیر رتبه ۴۰۰ که در گروه «دال» قرار می‌گیرند، امتیاز قابل قبولی کسب نکردند.»